

Thailand and Japan Cooperation in the Era of the Multicultural Society

Suneerat Neancharoensuk*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Abstract

This report provides a summary of an international symposium entitled “Thailand and Japan Cooperation in the Era of the Multicultural Society” held in Thailand on 19 August 2011. The symposium was co-hosted by the Japanese Studies Program, the Institute of East Asian Studies, and the Department of Japanese Language, Faculty of Liberal Arts. The purpose of the symposium was threefold: to present current information about Thailand and Japan, focusing on the issues of the multicultural society; to provide a forum for scholars, researchers, students, and participants to exchange points of view concerning Thai and Japanese cooperation in the era of the multicultural society; and to strengthen academic networks between Thai and Japanese scholars and researchers through the symposium. The symposium was attended by 77 participants.

The symposium was divided into 3 sessions. The first session invited lectures from Rikkyo University, Kanda University of International Studies, and Chulalongkorn University, focusing on the current situation of the multicultural society in Thailand and Japan. The second session was a brief talk on the possibility of academic cooperation between Tohoku University and Thammasat University, followed by a special talk on Theravada vs. Zen Buddhism: Model-dependent Realities. The last session comprised the presentations of six graduate students in the Japanese Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.

Keywords: multicultural society, academic cooperation, exchanging points of view

*Corresponding author e-mail: suneerat@tu.ac.th

ความร่วมมือของไทยและญี่ปุ่นในยุคสังคมพหุวัฒนธรรม

สุณีย์รัตน์ เนียรเจริญสุข
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

รายงานนี้ เป็นการสรุปผลการประชุมวิชาการระหว่างประเทศ หัวข้อ “ความร่วมมือของไทยและญี่ปุ่นในยุคสังคมพหุวัฒนธรรม” ซึ่งจัดขึ้นในประเทศไทย เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2554 โดยมีโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต และภาควิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ร่วมจัด วัตถุประสงค์หลักของการประชุมวิชาการระหว่างประเทศในครั้งนี้ มี 3 ประการคือ เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ในมุมมองของสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการให้นักศึกษาและนักวิจัย ได้เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ผลงานที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ และเพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไประหว่างผู้เข้าร่วม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ในการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมรวมทั้งสิ้นจำนวน 77 คน

การประชุมแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่หนึ่งเป็นการบรรยายจากวิทยากรรับเชิญ 3 ท่านจากมหาวิทยาลัยริกเคียว มหาวิทยาลัยคันดะภาษาต่างประเทศ ประเทศญี่ปุ่น และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วงที่สองเป็นการพูดคุยถึงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยโทโฮกุกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามด้วยการบรรยายพิเศษจากวิทยากรรับเชิญในหัวข้อ “พุทธเถรวาทกับเซน : Model-dependent Realitie” มหาวิทยาลัยโทโฮกุ และช่วงที่สามเป็นการรายงานผลการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท โครงการญี่ปุ่นศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 6 คน

คำสำคัญ: สังคมพหุวัฒนธรรม ความร่วมมือทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1. บทนำ

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมมีความเป็นพลวัตสูง เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงปรัชญาการใช้ชีวิต ตั้งแต่ระดับสากล จนถึงระดับชุมชน ในการที่ผู้คนต่างวัฒนธรรมจะดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ ทุกคนในสังคมจะต้องตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง รู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นจริง รวดเร็ว อีกทั้งต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับได้ในความแตกต่าง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศญี่ปุ่นซึ่งกำลังจะเปลี่ยนจากสังคมผู้สูงอายุไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรม ได้เร่งดำเนินการโครงการต่างๆ เพื่อปูพื้นฐานไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรม นอกจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าในระดับประเทศหรือภูมิภาคแล้ว ในทางวิชาการและการวิจัยก็มีการสร้างความร่วมมือกันมากขึ้น ชาวญี่ปุ่นมีความพยายามที่จะเข้าหาคนต่างชาติในมิติที่แตกต่างไปจากเดิมมากขึ้น มีการสร้างเว็บไซต์นานาชาติเกิดขึ้นมากมายเพื่อการถ่ายทอดข้อมูลอย่างถูกต้องและรอบด้าน มีความพยายามจะปลูกฝังคนในสังคมให้ก้าวออกไปรู้จักกับวัฒนธรรมที่แตกต่างผ่านระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฯลฯ โครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา เล็งเห็นความสำคัญที่ควรให้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่าง อาจารย์ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป ทั้งชาวไทยและญี่ปุ่น และเป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางการศึกษา วิจัย ในลักษณะบูรณาการต่อไปในอนาคต จึงจัดให้มีการประชุมวิชาการนานาชาติในหัวข้อ “ความร่วมมือของไทยและญี่ปุ่นในยุคสังคมพหุวัฒนธรรม”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในมุมมองของสังคมพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการ ได้แก่ นักศึกษาและนักวิจัย ได้เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ผลงานที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม
3. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ และสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไประหว่างผู้เข้าร่วมโครงการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมในมุมมองของญี่ปุ่นและไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางวิชาการและการพัฒนาสังคมในภาพรวม
2. นักศึกษาและนักวิจัย ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษา และขณะเดียวกันก็ได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากผู้ฟังเพื่อนำไปปรับปรุงงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. ผู้เข้าประชุมมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

2. เนื้อหาสาระในการประชุมวิชาการ

2.1 การบรรยายพิเศษโดยวิทยากรรับเชิญ

2.1.1 “ความเข้าใจในการพัฒนาไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรม” บรรยายโดย Prof. Inagaki Tsutomu, Department of Culture and Tourism Studies, Rikkyo University

งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับภูมิภาค

และบทบาทของ “การท่องเที่ยว” ซึ่งเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ยังศึกษาว่าการท่องเที่ยวส่งผลอย่างไรต่อการสร้างชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจนพัฒนาไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรม

โดยนำเสนอกรณีศึกษาของ อำเภอปาย ซึ่งเป็นที่รู้จักดีในหมู่ชาวไทยว่าเป็น สวิตเซอร์แลนด์แห่งประเทศไทย ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ชาวตะวันตก (ฝรั่ง) เข้ามาที่อำเภอปายและตั้งชุมชนที่เรียกว่า ชุมชนฮิปปี ต่อมามีการเขียนแนะนำในหนังสือ Lonely Planet ทำให้ปายเป็นที่รู้จักของโลกภายนอก ชุมชนดั้งเดิมกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ที่ปาย คือ ชุมชนชาวไทยใหญ่ ต่อมาจนกระทั่งปี ค.ศ. 2000 ชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ลีซอ ลาหู่ และกะเหรี่ยงได้ค่อยๆ อพยพออกจากพื้นที่ภูเขาลงไปยังชุมชนหมู่บ้าน และชุมชนกลุ่มชาวจีนฮ่อได้ย้ายถิ่นฐานจากเชียงใหม่มาอยู่ที่ปาย

หลังจากปี ค.ศ. 2000 สถานการณ์ของ อำเภอปายเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวของชาวไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของการท่องเที่ยวภายในประเทศ นักท่องเที่ยวจำนวนมหาศาลที่หลั่งไหลเข้าไปที่ปาย คือนักท่องเที่ยวชาวไทย (76%)

จากผลการวิจัยทำให้ทราบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผลจากการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น และจากการริเริ่มโครงการ “ถนนคนเดิน” (ไนท์บาซาร์) ในปี ค.ศ. 2002 ทำให้ชุมชนสามารถมีรายได้จากการขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะเดียวกัน

ก็ยังคงสามารถรักษาวีถีในการดำรงชีพแบบเดิมไว้ได้ และผลจากการขยายตัวทางการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดชุมชนหลากหลายวัฒนธรรมที่เข้มแข็งขึ้น

2.1.2 “กลยุทธ์การทำงานและตลาดงานในญี่ปุ่น เส้นทางสายอาชีพสู่เอเชีย” บรรยายโดย Prof. Suzuki Nobuko, Japanese Language Program, Kanda University of International Studies

สืบเนื่องจากปัญหาอัตราการเกิดต่ำและการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่น ทำให้ด้านธุรกิจตระหนักถึงการขาดแคลนบุคลากรที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายเพิ่มจำนวนนักศึกษาชาวต่างชาติ โดยคาดหวังว่า เมื่อพวกเขาสำเร็จการศึกษาแล้วจะหางานทำในญี่ปุ่น นอกจากเป็นการทดแทนบุคลากรที่ขาดแคลนแล้ว ยังจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศด้วย กระทรวงเศรษฐกิจร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการฯ จัดตั้งโครงการ Career Development Program for Foreign Students in Japan ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2007 โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาและองค์กรทางธุรกิจ โครงการนี้รับนักศึกษาต่างชาติจากเอเชียที่มีความสามารถให้เข้ารับการศึกษที่ญี่ปุ่น และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องหางานทำที่ญี่ปุ่นด้วย

ที่ผ่านมาจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่สำเร็จการศึกษาและได้งานทำในญี่ปุ่นมีน้อย (ไม่ถึง 30%) เพราะประสบปัญหาหลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือเรื่อง

การทำงานทำในระบบเดียวกับคนญี่ปุ่น โครงการนี้จึงจัดโปรแกรมเสริมความรู้ 6 ด้านให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคธุรกิจ ได้แก่ 1) ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง 2) ภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ 3) วัฒนธรรมองค์กรของบริษัทญี่ปุ่น 4) ความสามารถพื้นฐานในฐานะคนทำงาน ได้แก่ ความสามารถในการดำเนินการ (action), ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา (thinking), ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (teamwork) 5) การฝึกงาน 6) ความช่วยเหลือในการทำงานทำ

แม้จะมีการสนับสนุนจากหลายๆ ด้าน แต่สภาพความเป็นจริงของสังคมและเศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่นก็เป็นปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อัตราการได้งานทำของบัณฑิตจากโครงการนี้ ในปี ค.ศ. 2007 อยู่ที่ 65.7% และในปี ค.ศ. 2008 ลดลงเหลือ 56.4% เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ Lehman Shock

Prof. Suzuki ได้ทำการสำรวจสภาพการทำงานโดยสัมภาษณ์บัณฑิตของโครงการนี้ที่ได้งานทำในญี่ปุ่น (จำนวน 3 คน) ผลปรากฏว่าทั้งสามคนไม่ได้รู้สึกพึงพอใจกับสภาพการทำงานที่เป็นอยู่ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบสาเหตุสำคัญ 2 ประเด็นดังนี้ คือ 1) เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังของพนักงานชาวต่างชาติกับฝ่ายบริษัทญี่ปุ่นในเรื่องเส้นทางความก้าวหน้าสายอาชีพ (career path) และ 2) มีปัญหาจากการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนของคนญี่ปุ่นซึ่งส่งสมจนกลายเป็นปัญหาใหญ่

ในตอนท้ายได้เสนอแนะให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันคิดวิธีแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม เนื่องจากหากต่างคนต่างแก้ปัญหา ก็จะทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจำนวนการรับนักศึกษาต่างชาติ, การรับพนักงานชาวต่างชาติ, การยกระดับบริษัทให้เป็นสากล รวมถึงการดึงศักยภาพของพนักงานชาวต่างชาติเพื่อให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 “ศิลปะ ความร่วมมือของชุมชนกับการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม” บรรยายโดย ผศ.ดร. นิรมล กุลศรีสมบัติ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ว่าจะเป็นชุมชนแบบใด การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังของชุมชนเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของความสำเร็จในการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม แต่สำหรับชุมชนในเขตกรุงเทพฯ มีข้อจำกัดบางประการ ข้อจำกัดประการสำคัญ คือ การลดลงของการพบปะกัน ยิ่งไปกว่านั้น การรวมตัวกันมักจะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา มิใช่การกำหนดวิสัยทัศน์ในอนาคต และคนที่เข้าร่วมก็จะมีเฉพาะกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้น

จากข้อจำกัดดังกล่าว กิจกรรมทางศิลปะถูกนำมาใช้ในการดึงดูดผู้คนให้มารวมตัวกัน ศิลปะสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความสนใจและจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รับรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน ศิลปะเป็นสื่อกลางที่ผู้คนสามารถพูดคุยร่วมกัน และสร้างเวทีสาธารณะให้ทุกคนเข้าร่วมได้ กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมจึงเป็นหนทางที่สนุกสนานและมีประสิทธิภาพในการดึงดูดผู้คนให้มารวมตัวกัน และแก้ปัญหาดังกล่าว ร่วมกัน

ผู้เขียนได้เลือกพื้นที่บริเวณภูฎิณ (กะดิลิน) ซึ่งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยชาว

พุทธ(เถรวาท และมหายาน) ชาวคริสต์ และชาวมุสลิม เพื่อใช้ในการสังเกตการณ์ความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เทศกาลกูฎิจิน-ศิลปะในตรอก ครั้งที่ 1 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 27-28 มีนาคม 2553 และเทศกาล กูฎิจิน-ศิลปะในซอย ครั้งที่ 2 จะจัดให้มีขึ้นในวันที่ 19-21 พฤศจิกายน 2554 เป็นโครงการนำร่องในการใช้ศิลปะเป็นกลไกในการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ในช่วงเทศกาล มีการจัดแสดงผลงานศิลปะ ประดับประดาไปด้วยแสงไฟ และการแสดงทางวัฒนธรรม โดยศิลปินมืออาชีพและมือสมัครเล่น อาสาสมัคร ชาวชุมชนรวมทั้งภาคเอกชน

หลังงานเทศกาล มีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ กับคำถามที่ว่า “เทศกาลศิลปะ” ทำให้การเข้าร่วมของชุมชนในการกระตุ้นจิตสำนึกและฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นอย่างไร ผลการสำรวจพบว่า “เทศกาลศิลปะ” เป็นโอกาสช่วยเพิ่มการรวมตัวของชุมชนโดยผู้คนที่อาศัยอยู่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้มีรายได้น้อย “เทศกาลศิลปะ” ช่วยเพิ่มจิตสำนึกในมรดกวัฒนธรรมของชุมชน และดึงดูดความสนใจของชุมชน นอกจากนี้ งานนี้ยังได้รับความสนใจจากสื่อ สถาบันท้องถิ่น (เช่นโรงเรียนศาสนาสถาน) และหน่วยงานของรัฐ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการต่อไปในระยะยาว รวมทั้งการแพร่ขยายไปสู่ชุมชนอื่นในกรุงเทพฯ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือในวงกว้าง ทั้งจากสถาบันที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยให้รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนอย่างจริงจังและวางแผนอย่างเป็นระบบ

2.2 ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นกับไทย และการบรรยายพิเศษ

2.2.1 การเสวนาร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับ มหาวิทยาลัยโทโฮกุ ในหัวข้อ “ความท้าทายและโอกาสในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการ” โดย Prof. Kobayashi Fumio, Graduate School of International Cultural Studies, Tohoku University และรศ.ดร.สมเกียรติ เชวงกิจวิช ภาควิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยโทโฮกุ เป็นหนึ่งในเจ็ดมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรัฐบาลที่มีชื่อของประเทศญี่ปุ่น ตั้งอยู่ในเมืองเซนได จังหวัดมียางิ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวเมื่อเดือนมีนาคม 2011 ด้วย อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 90 ของอาคารเรียน ได้รับการยืนยันว่ามีความปลอดภัย

เดิมมหาวิทยาลัยโทโฮกุ มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการร่วมกับ สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติ สรินธร และในโอกาสนี้ต้องการขยายความร่วมมือระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวิชาการอย่างจริงจังมากขึ้น ปัจจุบันมีนักวิจัย 20 คน และ นักศึกษาต่างชาติชาวไทย 34 คน มาศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยโทโฮกุ และในปี 2011 นี้ กำลังจะ

มีนักศึกษาในสาขาการศึกษาวัฒนธรรมนานาชาติจากประเทศไทย ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาสอนภาษาญี่ปุ่น จึงนับว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการร่วมกับภาควิชาภาษาญี่ปุ่นในอนาคต

สำหรับภาควิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กิจกรรมด้านความร่วมมือทางวิชาการและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ผ่านมา ได้แก่

1) การเชิญอาจารย์จากประเทศญี่ปุ่นมาบรรยายพิเศษให้แก่นักศึกษา

2) การสนับสนุนอาจารย์ ไปเป็นวิทยากรด้านภาษาและวัฒนธรรมไทยที่มหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น

3) การส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมในโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับมหาวิทยาลัยคู่สัญญาในญี่ปุ่น

4) การรับนักศึกษาชาวญี่ปุ่นในโครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมระยะสั้น หรือโครงการฝึกสอนภาษาญี่ปุ่น

5) การจัดประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติและสนับสนุนนักศึกษาให้มีโอกาสได้นำเสนอผลงานในระดับนานาชาติ

เมื่อปี ค.ศ. 2008 ภาควิชาฯ เคยจัดประชุมทางวิชาการระดับนานาชาติด้านการสอนภาษาญี่ปุ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างเครือข่ายของครูอาจารย์ด้านภาษาญี่ปุ่น ให้ความร่วมมือกับเจแปนฟาวน์เดชั่น ในโครงการชาคุระเน็ตเวิร์กในการพัฒนาศักยภาพครูอาจารย์ที่สอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย และจัดสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาโท ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยโอซาก้า

ความเป็นไปได้ในการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยโทโฮกุ

1) สนับสนุนให้อาจารย์ของแต่ละสถาบันสามารถส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารของอีกฝ่ายได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การทำวิจัยร่วมกันหรือการจัดประชุม

ทางวิชาการร่วมกันในอนาคต

2) รับรองคณาจารย์หรือนักศึกษาของมหาวิทยาลัยโทโฮกุที่ประสงค์จะมาเยือนประเทศไทย หรือทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

3) ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาโทของภาควิชาภาษาญี่ปุ่นได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยโทโฮกุ โดยขอการสนับสนุนจากคณาจารย์ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโทโฮกุ

2.2.2 บรรยายพิเศษ เรื่อง “พุทธแบบเถรวาทกับพุทธแบบเซน: ความจริงที่ขึ้นกับแบบจำลอง” โดย Prof. Miyamoto Tadao, Graduate School of International Cultural Studies, Tohoku University

1) บทนำ

แก่นแท้ของคำสอนที่เหมือนกันของพุทธเถรวาทและเซนคือ การพิจารณาปรากฏการณ์ (realities) ที่ประสบในปัจจุบันขณะอย่างที่มีนัยเป็น เพื่อให้เข้าใจความมีอยู่ของปรากฏการณ์เหล่านี้ ขอใช้แนวคิด Model-dependent Realities ของ Stephen Hawking และแนวคิดพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ด้านสมองและจิตวิทยามาอธิบาย

2) ทฤษฎีควอนตัมของ Stephen Hawking แนวคิด Model-dependent Realities จาก Hawking, Stephen and Leonard Mlodinow (2010) กล่าวว่าฟิสิกส์เป็นวิทยาศาสตร์ที่ไม่สามารถขาดการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโลกภายนอกกับตัวผู้รับรู้ได้ “โลกภายนอกเชิงวัตถุวิสัย” นั้นแตกต่างกันไปตามทัศนระนาบของผู้สังเกต เขาอุปมาเป็น “ปลาทองในโถกลม”

3) โลกของรินไซเซน

สรุปคำสอนได้ 3 ประการ 1) การตระหนักรู้ “ที่นี้ เดียวนี้” 2) แก่นแท้ของ(พุทธ)เซน 3) มรรควิธีการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง

4) วิทยาศาสตร์ด้านสมองและจิตวิทยา
ขั้นตอนการรับรู้โลกภายนอกมี 3 ขั้นคือ ขั้น
การรู้สึกทางผัสสะ (sensation) การรับรู้ (percep-
tion) และปริชาน (cognition)

5) พุทธศาสนากับ bottle-neck model
สมองจัดการข้อมูลการรับรู้ซึ่งมีข้อจำกัด
หรือ “bottle-neck” มนุษย์เราเปรียบเหมือน
“ปลาทองในโกลม” โลกภายนอกเป็นสิ่งที่สมอง
สร้างขึ้นจากสมมติฐานและสันนิษฐานโดยอิงข้อมูล
จากขอบเขต และในเชิงพุทธศาสนาสอนการไม่ยึดมั่น
ถือมั่น หากเราสามารถเข้าใจโลกที่มีความไม่สมบูรณ์
ของข้อมูลนี้ และรู้ว่าเป็นโลกที่ไม่มีอะไรควรยึดติด เรา
ก็จะสามารถละความยึดมั่นถือมั่นได้ และนี่คือความ
หมายเชิงพุทธศาสนาของการมองโลกอย่างที่มีนัยเป็น

6) คำสอนของพุทธเถรวาท

ในพระไตรปิฎกของพุทธเถรวาทมี 3 ส่วน
คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรม
ปิฎก

พระวินัยปิฎกเป็นข้อวินัย ข้อบังคับ ของ
กลุ่มภิกษุ พระนิกบวช จึงมีได้อยู่ในขอบเขตของ
การศึกษา พระสุตตันตปิฎกเป็นส่วนที่เน้นคุณธรรม
อันมีวิสุทธิสงสารเป็นเบื้องต้น พระอภิธรรมปิฎกเป็น
ส่วนที่อธิบายถึงการพิจารณาโลกในปัจจุบันขณะอย่าง
ที่มีนัยเป็น (realities ประมวลธรรม) ซึ่งแบ่งออกเป็น
4 ประเภท คือ รูปปรมาณู จิตปรมาณู เจตสิก
ปรมาณู นิพพานปรมาณู นิพพานปรมาณูถือเป็น
ขอบเขตที่อยู่เหนือการรับรู้จากประสบการณ์ในชีวิต
ประจำวัน สำหรับรูปปรมาณู จิตปรมาณู และ เจตสิก
ปรมาณู สามารถเกิดและดับไปภายในเวลาอันสั้น ซึ่ง
พระพุทธเจ้าตรัสว่าทั้งหมดเหล่านี้ไม่เที่ยง ไม่สามารถ
ดำรงอยู่ได้นาน และเป็นทุกข์ และเป็นการอธิบายที่มี
ลักษณะสอดคล้องกันกับทฤษฎีควอนตัมที่อธิบายโลก
ของสิ่งที่เล็กมากๆ เกินกว่าผัสสะจะรับรู้ได้

7) บทสรุป

พุทธเถรวาทและพุทธเซนได้กล่าวถึง โลก
“ที่นี้ เดียวนี้” 3 ประเภท

1) “โลกภายนอกเชิงวัตถุวิสัย” ซึ่งเป็นโลก
ที่แม้จะสามารถคาดเดาได้ แต่ก็ไม่สามารถประสบหรือ
หยั่งรู้ได้โดยตรง

2) “โลกที่เกิดจากความไม่สมบูรณ์ของ
การจัดการข้อมูลทางผัสสะของมนุษย์” เป็นโลกที่
เราประสบได้โดยผ่านเลนส์ดังปลาทองในโกลมที่
Stephen Hawking ได้อุปมาไว้

3) “โลกที่สมองของเราพยายามสร้างโลก
ในข้อที่ 1) ขึ้นจากโลกในข้อที่ 2) โดยอยู่บนพื้นฐาน
การสมมติฐานและการสันนิษฐานของเรา” ซึ่งเป็นโลก
แห่งมโนภาพหรือโลกสมมติ

คำสอนอันเป็นพื้นฐานของพุทธศาสนา มิใช่
เรื่องของการเชื่อที่สมอง แต่เป็นการพิจารณาองโลก
ให้เห็นอย่างที่มีนัยเป็นโดยการรับรู้ผ่านข้อมูลทางผัสสะ
ที่มีข้อจำกัด แต่การที่จะพิจารณาเห็นโลกได้นั้นจำต้อง
อาศัยปัญญา

2.3 ช่วงที่ 3 รายงานผลการวิจัยของนักศึกษาศาสนาปริยญาโทโครงการญี่ปุ่นศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.3.1 “บทบาทภาคประชาสังคมในการ
ทูลตั้งแฉล่อมของญี่ปุ่น” รายงานโดยนางสาว
เสาวลักษณ์ หีบแก้ว

งานวิจัยนี้มีคำถามนำในการวิจัย คือ ปัจจัยใดที่มีส่วนผลักดัน “การทูตสิ่งแวดล้อม” อย่างเข้มข้นมากขึ้น รูปแบบและวิธีการดำเนินการทูตนั้นเป็นเช่นไร ตลอดจนบทบาทของภาคประชาสังคมในการทูตสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ “รัฐที่ปรับตัวในแนวทางเสรีนิยม” (Liberal Adaptive State) ของ Thomas U. Berger (2007, pp. 259-299) ซึ่งระบุไว้ในหนังสือ “Japan in international politics: The foreign policies of an adaptive state” ที่ระบุว่าระบบการเมืองตามแนวทางดังกล่าวจะต้องเป็นไปในแบบพหุนิยม (Pluralist) ที่มีความหลากหลายของกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินนโยบายในด้านต่างๆ มากขึ้น มิใช่กระจุกตัวอยู่แต่ชนชั้นนำเพียงไม่กี่กลุ่มที่รู้จักกันในนาม “สามเหลี่ยมเหล็ก” (Iron-Triangle) อันประกอบด้วย ข้าราชการ นักการเมือง และกลุ่มธุรกิจ

จากแนวคิดข้างต้นนำไปสู่สมมติฐานในการวิจัยว่า การดำเนินการทูตสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มข้นมากขึ้นของญี่ปุ่น ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา เป็นผลมาจากปัจจัยภายในญี่ปุ่นเองโดยเฉพาะบทบาทของภาคประชาสังคม

2.3.2 “การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาการตั้งชุมชน และการปรับตัวของชาวญี่ปุ่นวัยเกษียณและชาวไทย” รายงานโดยนางสาวสุดปรารถนา ดวงแก้ว

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้คนญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณตัดสินใจพำนักระยะยาว ศึกษาการตั้งชุมชนชาวญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณในเมืองเชียงใหม่ และศึกษาการปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นในเมืองเชียงใหม่ของชาวญี่ปุ่น และการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นใน

เมืองเชียงใหม่ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มประชากรตัวอย่างที่สัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือในประเทศญี่ปุ่นและในประเทศไทย ในประเทศญี่ปุ่นสัมภาษณ์ตัวแทนองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพำนักระยะยาวจำนวน 4 องค์กร คือ Longstay Foundation, The Tropical Livener Club, Thailand-Japan Longstay Promotion Association, Tourism Authority of Thailand (Tokyo) ส่วนในประเทศไทยประกอบการสัมภาษณ์คนญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณและคนไทยท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปที่มาพำนักระยะยาวที่จังหวัดเชียงใหม่เกินสองสัปดาห์ ใช้เวลาว่างทำกิจกรรม เน้นเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าเพื่อการท่องเที่ยว และมีรายได้หลักจากญี่ปุ่น¹ จำนวน 30 ราย และคนไทยท้องถิ่นที่ประกอบธุรกิจโดยเน้นกลุ่มลูกค้าญี่ปุ่นวัยหลังเกษียณที่พำนักระยะยาวและคนที่ทำกิจกรรมร่วมกับคนญี่ปุ่นดังกล่าว

2.3.3 “การส่งเสริมการรับรู้ของญี่ปุ่น: เครื่องมือเพิ่ม Soft Power และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” รายงานโดยนางสาววาสนา ปานนวม

งานวิจัยนี้ศึกษาแรงจูงใจในการส่งเสริมการรับรู้ในฐานะเครื่องมือเพื่อเพิ่ม Soft Power และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และศึกษาวิธีการส่งเสริมการรับรู้ของญี่ปุ่น

ปี 2011 ปัจจุบัน มังงะและอนิเมะที่กำลังแพร่หลายไปทั่วโลกนั้นคือวัฒนธรรมสมัยนิยมที่สำคัญของญี่ปุ่น และได้รับความสนใจจากต่างประเทศ ญี่ปุ่นจึงทำการส่งเสริมมังงะและอนิเมะที่เป็นตัวสร้าง Soft Power และสนับสนุนในการเสริมภาพลักษณ์ที่มี

¹ จากนิยามของมูลนิธิลองสเตย์ญี่ปุ่น

เสน่ห์ของญี่ปุ่นให้ชาวต่างชาติรับรู้ นอกจากนี้ หากใช้มังงะและอนิเมะเป็นเครื่องมือจะสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมการ์ตูน ในการดำเนินการส่งเสริม ญี่ปุ่นได้ร่างยุทธศาสตร์และวางนโยบายเพื่อสนับสนุน บุกเบิกตลาดต่างประเทศ และจัดงานแสดงเกี่ยวกับมังงะและอนิเมะทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.3.4 “โชะโตะโคโมริและปัจจัยที่ทำให้เกิดโชะโตะโคโมริ” รายงานโดยนางสาวอนงค์ เงินหมื่น

แม้ว่าโชะโตะโคโมริจะไม่ถึงกับเป็นปัญหาสังคมของญี่ปุ่น แต่ก็ปรากฏการณ์ที่มีค่าควรศึกษาในฐานะที่จะทำให้มองเห็นสภาพสังคมญี่ปุ่นในปัจจุบันได้ งานวิจัยชิ้นนี้เขียนขึ้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับโชะโตะโคโมริ ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดโชะโตะโคโมริ และเพื่อศึกษาผลกระทบของโชะโตะโคโมริที่มีต่อประเทศไทย โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ บทความ จากนิตยสาร หนังสือพิมพ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ โชะโตะโคโมริที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ปัจจัยที่ทำให้เกิดโชะโตะโคโมริไม่ได้เกิดจากปัญหาจากผู้เป็นโชะโตะโคโมริเท่านั้น แต่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของญี่ปุ่นด้วย แต่ในขณะนี้ยังไม่ได้ผลสรุปแน่ชัด เนื่องจากอยู่ในระหว่างดำเนินการวิจัย

2.3.5 “กลวิธีการเรียนภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชาวไทย” รายงานโดยนางสาวไพลิน กลิ่นเกษร

งานวิจัยนี้ ศึกษากลวิธีการเรียนภาษาญี่ปุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เปรียบเทียบความแตกต่างของการเลือกใช้กลวิธีการเรียนภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนที่อยู่ในระดับชั้นที่แตกต่างกัน และผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นที่แตกต่างกัน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอก จาก 5 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 490 คน โดยใช้แบบสอบถามดัดแปลงจาก

แบบสอบถามกลวิธีการเรียนภาษาต่างประเทศ SILL (Strategy Inventory for Language Learning) ของออกซ์ฟอร์ด (1990) ผลการสำรวจคือ กลวิธีเชิงสังคม เป็นกลวิธีที่ผู้เรียนเลือกใช้มากที่สุด ส่วนผู้เรียนที่อยู่ในระดับชั้นที่ต่างกัน และมีผลการเรียนที่แตกต่างกัน จะมีการเลือกใช้กลวิธีที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3.6 “การศึกษากลวิธีการเรียนคันจิของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” รายงานโดยนางสาวชนัญญ์ธร รุ่งธัญนิธิธรรพ์

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจกลวิธีการเรียนคันจิของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเปรียบเทียบการใช้กลวิธีการเรียนคันจิระหว่างนักเรียน 4 กลุ่มที่ได้คะแนนสอบคันจิดีเยี่ยม ดี ผ่าน เกณฑ์ และไม่ผ่านเกณฑ์ และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการสอนคันจิในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แผนกศิลป์-ภาษาญี่ปุ่นจำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบคันจิ (เพื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม) และแบบสอบถามกลวิธีการเรียนคันจิจำนวน 31 ข้อ ที่แบ่งความถี่การใช้กลวิธีเป็น 4 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีถามครูหรือเพื่อน เมื่ออ่านเขียนคันจิไม่ได้ เป็นกลวิธีที่ใช้บ่อยที่สุด นอกจากนี้เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยการใช้กลวิธีการเรียนคันจิของทั้ง 4 กลุ่มพบว่า กลุ่มที่ได้คะแนนคันจิดีเยี่ยมจะใช้กลวิธีในค่าเฉลี่ยที่สูงกว่ากลุ่มอื่น โดยเรียงตามลำดับ และผู้เรียนที่เรียนคันจิได้ดีเยี่ยมจะใช้ข้อมูลด้านเสียงอ่าน รูปร่าง ความหมายและวิธีการใช้คันจิในระดับประโยชน์ร่วมกันทั้งหมด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยคือ ผู้สอนควรแนะนำวิธีการเรียนคันจิที่เหมาะสมกับผู้เรียน ตลอดจนพัฒนาแบบฝึกหัดเพื่อชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงความ

สำคัญของการเรียนรู้ทั้งด้านเสียงอ่าน รูปร่าง ความหมายและวิธีการใช้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนคันจิต่อไป

3. การประเมินผลการประชุมวิชาการฯ

ในการประชุมวิชาการนี้ได้มีการประเมินผลการดำเนินงานโดยใช้แบบสอบถามซึ่งได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 31 ชุดจากผู้เข้าร่วมจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 40.26 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามสรุปได้ดังนี้

1) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 67.74 เป็นเพศชาย ร้อยละ 29.03 และไม่ระบุ ร้อยละ 3.22

2) ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุ 20-30 ปี ร้อยละ 58.07 รองลงมาคือ มากกว่า 50 ปี ร้อยละ 16.12 30-40 ปี ร้อยละ 12.90 40-50 ปี ร้อยละ 9.68 และน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 3.22

3) วุฒิกการศึกษาเรียงลำดับร้อยละจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปริญญาตรี ร้อยละ 45.17 ปริญญาโท ร้อยละ 35.49 ปริญญาเอก ร้อยละ 12.90 อื่นๆ ร้อยละ 3.22 ไม่ระบุ ร้อยละ 3.22

การประเมินระดับความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการประชุมวิชาการฯ แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด โดยประเมินในด้านต่างๆ รายละเอียดดังตารางด้านล่าง ดังนี้

ผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจทั้งสามประเด็นอยู่ในระดับ “มาก” และคาดหวังว่าจะมีการจัดประชุมในลักษณะนี้อีก พร้อมทั้งได้เสนอแนะให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสัมมนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น